

Vinger aan de pols van de stadsnatuur

Alweer achttien jaar inventariseert Ad Kolen (Tilburg, 1950) de vogels in de Dongevallei in zijn woonplaats Tilburg. 'De lol zit hem niet zozeer in de spectaculaire soorten, maar wel in het signaleren van de trends in zo'n ontwikkelend gebied.'

Over Rob Buiten

Wetenschapjournalist Rob Buiten maakt voor diverse media reportages over vogels en vogelaars.

In de rubriek 'In de Klei' doet hij voor Sovon-Nieuws verslag van zijn ontmoetingen in het veld. Foto's Rob Buiten

De Reeshof is een populaire woonwijk in Tilburg. Een blik op de woningwebsite Funda leert dat de gemiddelde verkoopprijs van de huizen aan de hoge kant ligt voor Tilburgse begrippen. Ad Kolen begrijpt dat wel. 'In eerste instantie was het vooral zo'n typische vinexwijk uit de jaren tachtig, maar gaandeweg zijn er met name aan de rand van de Dongevallei ook steeds meer luxe villa's gebouwd. Zo'n villa die je daar ziet, die kost vast meer dan een miljoen! Maar dan heb je ook een prachtig uitzicht!'

De Dongevallei mag dan een prachtig uitzicht bieden aan de bewoners van dit noordwestelijke hoekje van Tilburg, met de originele vallei van de Donge heeft dit stukje stadsnatuur niet veel meer te maken, zegt Kolen. 'Van oorsprong was dit een drijfmat stuk heidenatuur met stukken boerenland. Mijn opa was boer; hij had hier ook grond, maar daar kon hij pas in juni op. Voor die tijd was het gewoon te nat. Voor de aanleg van de woonwijk ging het hele gebied, inclusief loop van de Donge op de schop. Er is vervolgens in opdracht van de gemeente een compleet nieuwe loop van de beek gegraven, inclusief bochten en broekbosjes. Het verbindt als ecologische verbindingzone omliggende natuurgebieden met elkaar.'

Sinds 2004 loopt Kolen met goedvinden van de gemeente twee keer per maand, twaalf

maanden per jaar zijn rondje door het gebied. Hij heeft het rijk alleen. Rond het hele gebied staat een hek met stroomdraad, om een groepje van maximaal twintig Schotse Hooglanders binnen en de rest van de Tilburgers, zeker in het broedseizoen buiten te houden. 'Zo heel af en toe vind je hier wel eens wat sporen van vandalisme, maar over het algemeen gaat het vrij goed. Dat dubbelgevouwen informatiebordje dat je daar ziet, is door de koeien als krabpaal gebruikt. Koeienvandalisme', lacht Kolen.

Oeverzwaluwwand

Het rondje van vandaag begint bij een Oeverzwaluwwand, aan de rand van één van de gegraven bochten in de Donge. 'Die wand is hier op particulier initiatief gekomen', vertelt Kolen. 'Op een gegeven moment is hier een enorme bult zand gestort, maar die was maar beperkt geschikt voor Oeverzwaluwen. Er zat veel steen en andere rommel in. Met hulp van een aannemer is er toen eerst een stenen muur voor gezet, met meer dan honderd gaten. Pas toen daar ook fijner zand achter werd gestort, kwamen de eerste Oeverzwaluwen.'

Wanneer Kolen de genummerde gaten inspecteert waar hij van grote afstand zwaluwen in en uit heeft zien vliegen, komen er ook uit andere, nog niet genoteerde gaten vogels gevlogen.

'Het zou wel eens een beter jaar kunnen worden dan het vorige', hoopt hij. 'Tot nu toe heb ik vijf bezette nesten geteld.'

Van de vijf IJsvogelwandjes in het gebied zijn er dit jaar tenminste twee bezet. 'Tijdens die vorstperiode in februari lag al het water hier nagenoeg dicht. Er lag ook bijna twee weken lang een pak sneeuw, dus dat zal veel wintervogels toch de das om hebben gedaan', denkt Kolen.

Bij een zingende Tuinfluiter, even verderop, veert Kolen op. 'Die hoor ik pas sinds vorige week weer. Altijd leuk. Ik moet het hier sowieso niet zo van de spectaculaire soorten hebben. Enkele van de meer bijzondere soorten die ik hier ooit heb gehoord of gezien, zijn de Wielewaal, de Visarend en de Roodhalsgans, al was die laatste misschien een escape. Een van de laatste paren Kuifleeuwer-

riken gebruikte een deel van de Dongevallei als territorium. En in de broekbosjes heb ik ook wel enkele Hout- en meerdere Watersnippen gehad. Maar verder zijn het vooral de gebruikelijke soorten die je in zo'n stedelijk gebied verwacht.'

Het zou wel eens een beter jaar kunnen worden dan het vorige.

Ontwikkelingen

Toch vindt Kolen het meer dan de moeite waard om keer op keer zijn rondje door het gebied te lopen. 'Als je dat maar lang genoeg volhoudt, ga je op een gegeven moment de ontwikkelingen zien. In het begin zag ik hier bijvoorbeeld nog vrij veel Scholeksters, maar nu het steeds meer dichtgroeit, raak je die soorten van het open land vanzelf kwijt. Er zitten er nu nog een paar op de platte daken van de huizen rond het gebied.'

Een andere pregnante ontwikkeling is de vermessing van de Dongevallei, ziet Kolen. 'In eerste instantie is de toplaag van dit gebied afgegraven om het voedselarm te maken, maar gaandeweg wordt het toch weer enorm voedselrijk. Naast de stikstofdepositie uit de lucht, wordt er bijvoorbeeld een enorme hoop ganzenpoep aangevoerd. Er komen hier soms meerdere honderden Grote Canadese Ganzen bij elkaar. In het broedseizoen telde ik afgelopen jaar ruim veertig nesten op een stukje van ruim 50 hectare. En al die ganzen brengen ook een hoop voedingsstoffen in het gebied.'

Kolen ziet en verbaast zich, onder andere over de vermessing waardoor het gebied sterk verruigt. 'De koeien dragen bij aan het beheer, jaarlijks maaien is daarbij ook noodzakelijk maar bewust laat men lokaal ook bosvorming toe. De Berken en de Zwarte elzen schieten op waar je bijstaat. Op zichzelf vind ik dat wel jammer. Bosvogels doen het over het algemeen wel redelijk in

Nederland, maar de soorten van open gebieden hebben het veel zwaarder. Als de gemeente meer moeite of geld zou steken in het openhouden van het gebied zou het een stuk interessanter kunnen worden.'

Het rapport dat Kolen onlangs maakte van zestien jaar vogelinventarisaties stuurde hij ook op naar de gemeente. 'Ik ben bang dat het, met andere berichtgevingen over dit en andere gebieden in een la is verdwenen. Ik heb er in ieder geval niets op gehoord. Ja, dat is misschien wel jammer, maar ik ben geen actievoerder. Ik volg de ontwikkelingen en daar houd ik het bij.'

Getrompetter

Op een groot open water in het midden van het gebied is te zien dat de gemeente wel degelijk gericht onderhoud pleegt. Midden op de plas zwemmen diverse stelletjes Grote Canadese Ganzen, maar slechts enkele paartjes hebben succesvol gebroed: een stel heeft één jong in het kielzog, een ander heeft er negen. 'De gemeente haalt nesten uit om de enorme aanwas van de ganzen te beperken. Dat heeft met klachten uit de buurt te maken. Als je hier aan de rand van de plas woont moet je in ieder geval van het getrompetter van de ganzen houden.'

De ganzen hebben zich inmiddels over heel dit westelijk stadsdeel verspreid, maar Kolen stoort zich er niet echt aan. 'Ook bij die ganzen vind ik het leuk om het gedrag te bestuderen. Of neem een Ekster. Veel mensen hebben daar een hekel aan, maar ik vind het een prachtige vogel. Als je eens de moeite neemt om naar de glans op de zwarte veren te kijken, of naar de zwarte randjes om de witte vleugelveren. Prachtig is dat.'

Op de website blogspot houdt Kolen een verslag bij over zijn ervaringen in de Dongevallei: 'vogelsenzo'. Daar is ook het complete verslag van zestien jaar vogelen in de Dongevallei aan te vragen.

❖ *Ad Kolen schreef een rapport over zestien jaar vogelinventarisaties in de Dongevallei. Foto: Rob Buiten*

